

DİYABET ve EGZERSİZ

Dr. Nilay ERGEN
SBÜ 2.İç Hastalıkları Kongresi
2019 İstanbul

Diyabetin Önlenmesi ve Tedavisi İçin

□ Kan şekerinin düzenlenmesi **hastalığın başından** itibaren çok iyi yapılmalı,

1-Diyabet Eğitimi

2-Düzenli beslenme

**3-DÜZENLİ EGZERSİZ
ALIŞKANLIĞININ KAZANDIRILMASI**

4-Düzenli medikal tedavi

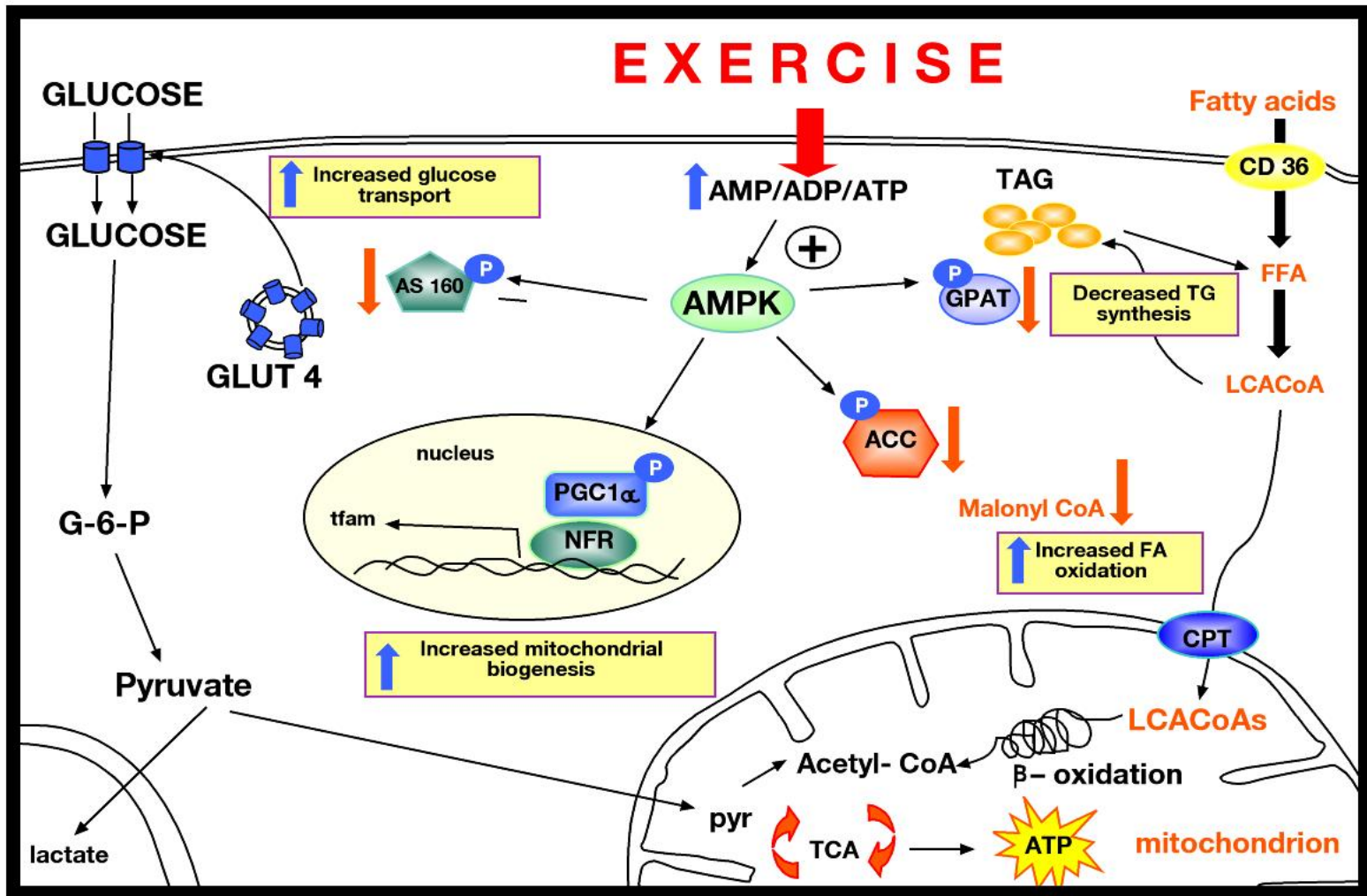
-
- ❑ **”EXERCISE IS MEDICINE”**
(ACSM and AHA guidelines, 2007)
  - ❑ **”DOĞRU EGZERSİZ
TIBBİ TEDAVİDİR”**
  - ❑ **”DAHA FAZLA DAHA İYİ”**
  - ❑ **MOVE MORE, SIT LESS**
(2018 Harvard medicine school
guidelines)

-
- İskelet kasları kan glikozunun vücutta en önemli kullanıcılarından biridir
  - Vücut ağırlığının yaklaşık yüzde kırkını oluşturduğu düşünüldüğünde bu önem daha da artmaktadır
  - Egzersiz sırasında çalışan kaslarda enerji gereksinimindeki artış glikozun ve yağların kullanımını da artırmaktadır

Fujimoto, Toshihiko . Skeletal Muscle Glucose Uptake Response to Exercise in Trained and Untrained Men. *Medi & Scien in Sports & Exerc*: 2003

Kan řekerini dűzenleyici organlara egzersizin etkisi

- İskelet kası
- Pankreas
- Yağ dokusunu
- Karaciđer

Egzersiz'in iskelet kasına etkisi

- İskelet kasına glikoz girişi artar
  - İnsüline bağımlı olarak (Hücre düzeyinde insülinin etkinliği ve hücrenin insüline cevabı artar, insülin direnci azalır)
  - İnsülinden bağımsız olarak (Egzersiz direkt olarak hücre içi olayları etkileyerek hücreye glukoz girişini artırır)

KAN ŞEKERİ DÜŞER

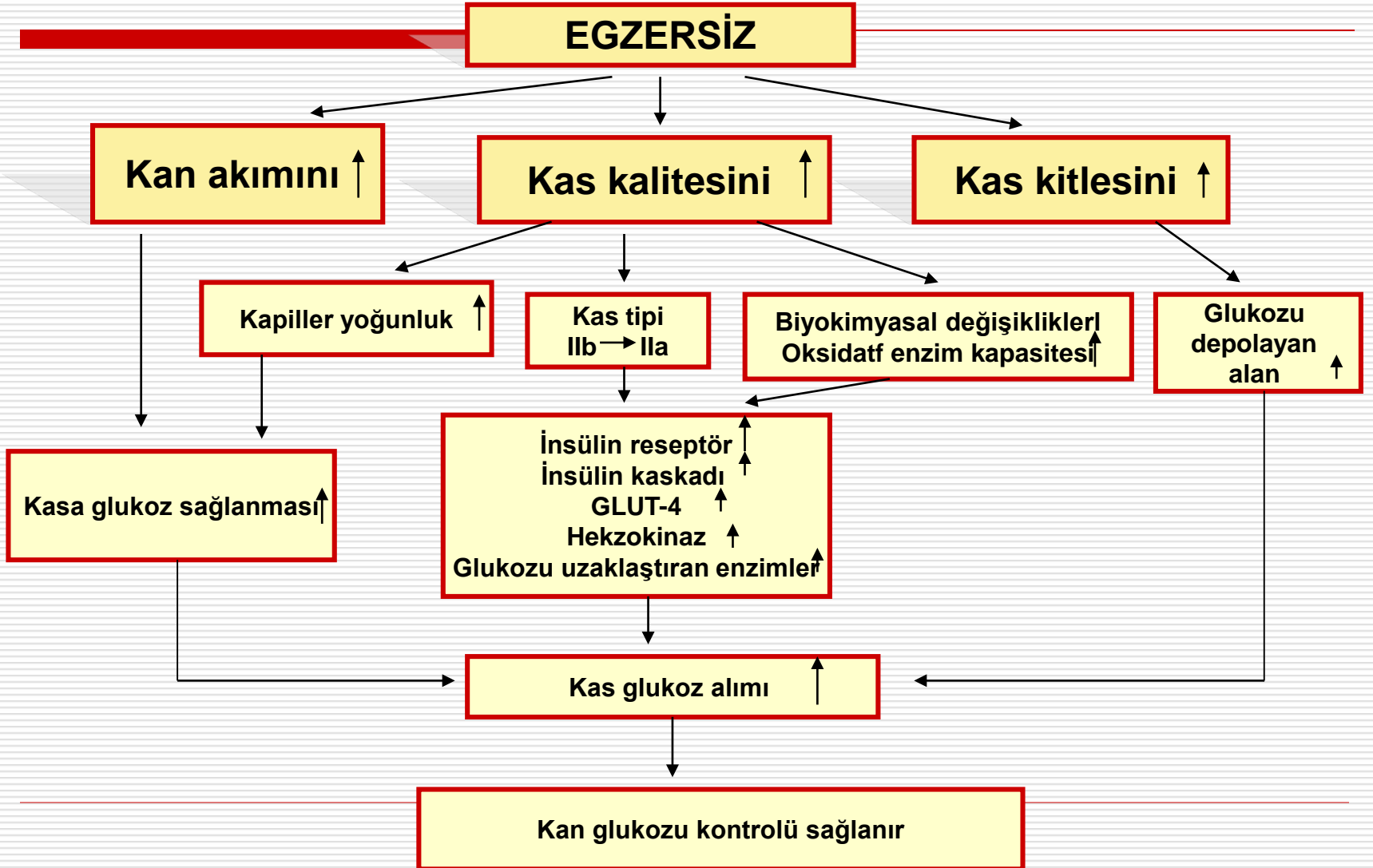
Egzersizizin iskelet kasına etkisi

- Aerobik egzersiz iskelet kasında lipid birikimini azaltır
  - Kas hücrelerinin oksidatif kapasitelerini artırarak yağ yıkılımını artırır
  - İnsülin direnci azalır
-

Diabetes Mellitusta, Egzersizin İskelet Kasındaki Etkileri

Diyabetik Bireylerde Egzersizin Klinik Etkileri

- **Düzenli egzersizin kan şekerini düşürerek hemogloblin A1c düzeylerinde anlamlı bir azalma sağladığı ve insülin direncini azalttığı klinik açıdan gösterilmiştir**

Sigal RJ Physical Activity/ exercise and tip 2 diabetes. Diabetes Care 27:2518-2539 20043.

ADA. Foundations of Care and Comprehensive Medical Evaluation Diabetes Care 2016;39(Suppl. 1):S23–S35

Diyabetik Bireylerde Egzersizin Klinik Etkileri

- İnsüline bağımlı diyabetik bireylerde insülin gereksinimini belirgin olarak azaltır

Schneider S H et all, Ten-year experience with and exercise-based outpatient life-style modification program in the treatment of diabetes mellitus, Diabetes Care, 2009

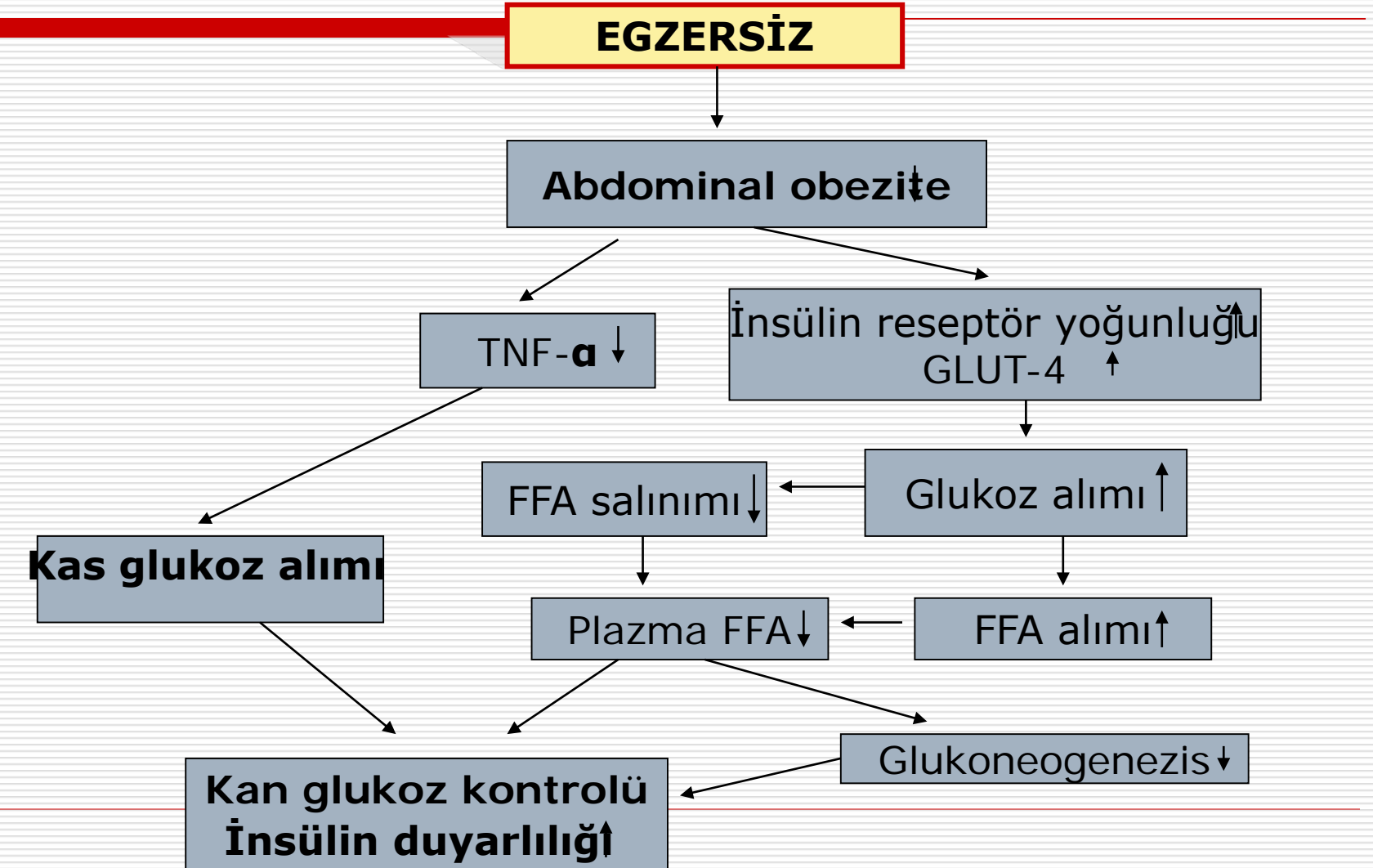

Egzersizin pankreasa etkisi

- Hiperinsülinemiyi azaltır
  - Sedanter bireylere göre egzersiz yapan bireylerde aynı kan şekeri düzeyinde daha düşük insülin salgılanır
-

Egzersiziz Yağ Dokusundaki Etkileri

Diyabetik Bireylerde Egzersiz;

- Kilo verilmesini sağlar.
  - Kilo kontrolünü sağlar.
  - Bel çevresini düşürür
-
- Yağsız vücut kütlesini azaltmaksızın vücut ağırlığını azaltır,
  - İstirahattaki metabolik hızı artırır,
-

Egzersizin karaciğere etkisi

- Karaciğerin insülin duyarlılığı artar
- Karaciğerden glikoz çıkışı azalır

KAN ŞEKERİ DÜŞER

Düzenli egzersizin kan şekerini dengelemesine paralel olarak

- Endotel disfonksiyonunun ilerlemesinde azalma
- Kardiyovasküler ve genel mortalitede anlamlı azalma sağlar
- Sistolik ve diyastolik kan basıncı 6-10 mmHg düşürür
- Kan lipid profilini düzenler
- Psikişik ve kognitif koruma sağlar

Ostman C, Jewiss D, King N, Smart NA. Clinical outcomes to exercise training in type 1 diabetes: a systematic review and meta-analysis. *Diabetes Res Clin Pract* 2018;139:380–391

Dİ Francescoma; The Effect of Physical Exercise on Endothelial Function *Sports Medicine*,2009

Diyabetin Önlenmesi Tedavisinde Egzersiz Reçetelendirilmesi

- Egzersiz tipi
  - Egzersiz süresi
  - Egzersiz şiddeti
  - Egzersiz sıklığı
  - Egzersiz devamlılığı**
-

Egzersiz Tipi

- Diyabetik hastalarda ADA ve AHA bildirisine göre,
- Enerji kullanım yollarına göre ağırlıklı olarak aerobik egzersiz
- Kontrendikasyon yok ise anaerobik (direnç) egzersiz

(ADA)Standards of Medical Care in Diabetes—Diabetes Care,
2018

Aerobik Egzersiz

- ❑ Oksijen varlığında karbonhidrat ve yağların, su ve karbondioksite kadar parçalanması ile enerji elde edilir
  - ❑ Uzun süreli ve orta şiddette egzersizlerdir
  - ❑ Enerji kaynağı olarak glukoz, yağlar ve proteinler kullanılır
  - ❑ Kardiovasküler sistemi, solunum sistemini ve iskelet kaslarını geliştirir
  - ❑ Dayanıklılığı artırır
-

Aerobik Egzersiz

- Hızlı tempolu yürüyüş
- Düşük tempolu koşu
- Bisiklete binme
- İp atlama
- Merdiven inip çıkma
- Yüzme
- Su jimnastiği
- Aerobik dans
- Masa tenisi
- Horoterapi

Anaerobik egzersiz

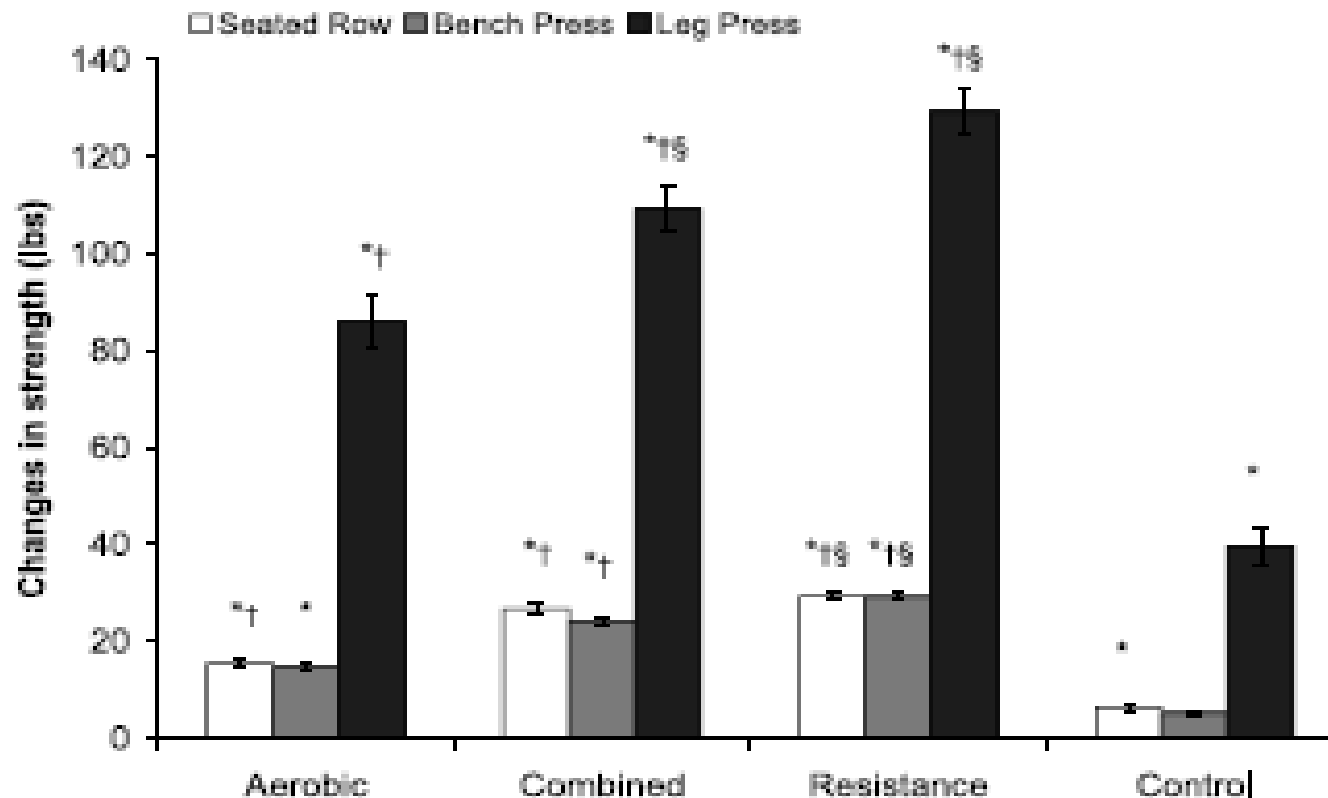
- Oksijen kullanılmadan enerji sağlanır
  - Enerji kaynağı olarak kandaki glukoz ve depo glikojen kullanılır
  - Kısa süreli şiddetli egzersizlerdir
  - Patlayıcı gücün ve iskelet kaslarının gelişimini sağlar
-

Anaerobik Egzersiz

- Ağırılık antrenmanları
- Hızlı tempolu koşu
- Basketbol, voleybol gibi takım sporları
- Yelken, sörf gibi su sporları
- Pilates vb

FIGURE 4—Changes in muscular strength (lb) in the four study groups from baseline to 6 months. Data are presented as means and 95% CI. *Significant change from 0 to 6 months. †Significant difference from the control group. §Significant difference from the aerobic exercise training group.

Effect of Exercise Training on Physical Fitness in Type II Diabetes Mellitus

J Sigal, et al. *Medicine & Science in Sports & Exercise*. 42(8):1439-1447, August 2010

Esnetme Egzersizi

- ❑ Hareket sınırını genişletmek amacıyla
- ❑ Her bir esneme hareketi en uç noktasında 10-30 saniye arası bekleyerek gerçekleştirilmeli
- ❑ 2- 4 tekrar
- ❑ Statik, dinamik, balistik ve PNF türündeki bütün esneme hareketleri etkilidir.

- ❑ Esnemeye başlamadan önce hafif aerobik aktivitelerle veya sıcak bir duşla kaslar ısıtılmalıdır

[Philip P. Foster](#) et all, Front. Neurol., 2011

Nöromotor Egzersiz

- ☐ -Egzersiz, denge, çeviklik, koordinasyon ve ayak uyumu gibi motor becerileri içerir
  - ☐ -Yaşlı yetişkinlerde düşüşleri engellemek için yoga ve tai chi gibi çok boyutlu aktiviteleri barındırmalıdır
-

Diyabetik Bireylerde Egzersizin Süresi

- En az haftanın beş günü 30 dakika ve üstü (150 dk/hafta) orta şiddette aerobik egzersiz
  - 3-6 MET
  - 3 MET 100-120 adım/dk
  - 1MET 3.5ml/dk/kg istirahatte VO2 max
- 75-90 dk/hafta yüksek şiddette aerobik egzersiz,
  - Daha genç ve antrenmanlı yetişkinlerde
- Günde 15-20 dakika ağırlık antrenmanı , haftada 2- 3 gün, Ardışık olmayan günlerde 2-3 seans / hafta direnç egzersizi
- Egzersize bir günden fazla ara verilmemelidir

Boule NG: Meta-analysis of the effect of structured exercise training on cardiorespiratory fitness in type 2 diabetes mellitus. Diabetologia 46:1071-1081, 2003

Anaerobik (direnç) egzersizi

- Serbest ağırlıklarla veya makinelerle yapılabilir
  - Her oturumda büyük kas gruplarını içeren beş veya daha fazla direnç egzersizi
  - 2-4 set ve 8-10 tekrar
  - Güçlü kanıtları olan klinik çalışmalarda diyabetik hastalarda aerobik ve anaerobik egzersizlerin birlikte yapılmasının ek yarar sağladığı gösterilmiştir
-

-
- Tüm yetişkinler ve özellikle tip 2 diyabet hastaları, günlük hareketsiz kaldıkları zamanı azaltmalıdır
  - Uzun süre oturarak çalışıldığında , her 30 dakikada bir hareket edilmelidir
-

Tip 1 veya tip 2 diyabet, prediyabet çocuklar ve gençler,

En az haftada 3 gün;

-Kas güçlendirme ve kemik güçlendirme aktiviteleri (Anaerobik egzersiz)

-60 dakika / gün veya daha fazla orta veya şiddetli aerobik egzersiz

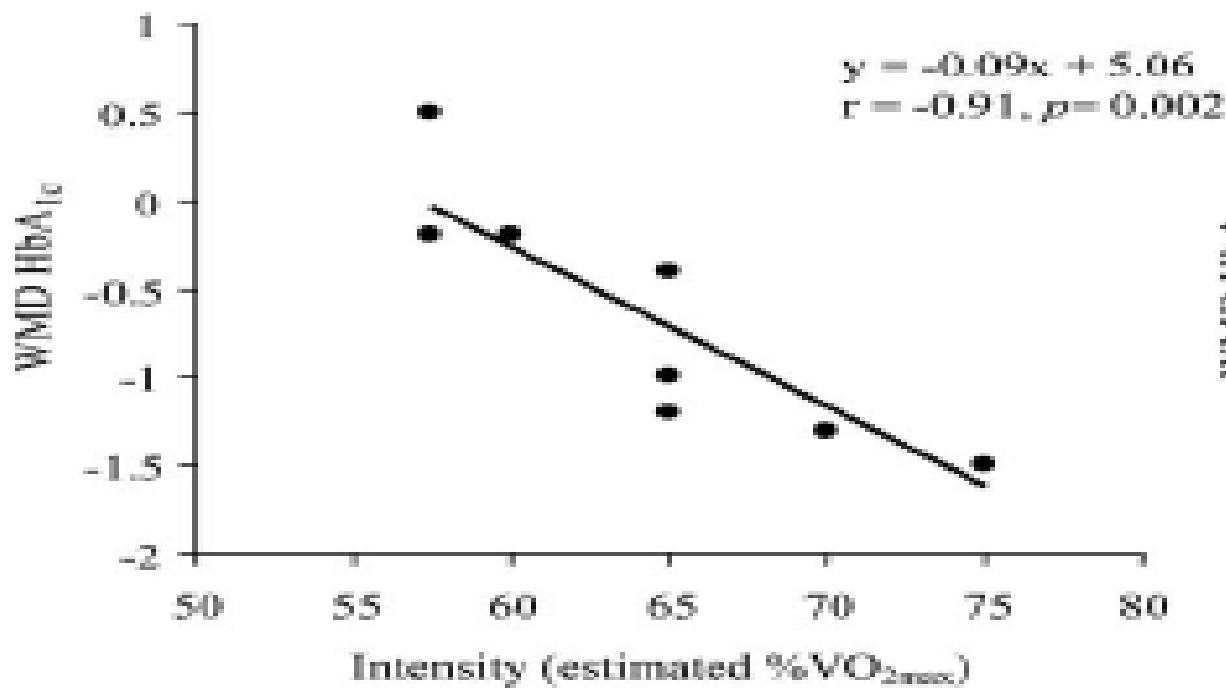

Tip 2 Diyabetik Bireylerde Egzersizin Şiddeti

- Orta şiddette aerobik egzersiz,
 **V_{O_2} max'ın %40-60'ı veya
Maksimum kalp hızının %50-70'i
(Maksimal kalp hızı = 220 - yaş)**
- Yüksek şiddette aerobik egzersiz)
 V_{O_2} max'ın %70'inden büyük olacak
- Direnç egzersizleri
**8-10 defadan (8-10RM) fazla kaldırılamayan ağırlıkla
Büyük kas gruplarını ,içeren
Orta yoğunluklu
Çoklu (2-4 set) setler**

-
- İstirahat kalp hızına, yaşa ve kondüsyon düzeyine göre egzersiz kalp hızı bireysel olarak ayarlanabilir
-

Fig. 2 Associations between exercise intensity (estimated %VO_{2max}) or exercise volume (MET h/wk) and the post-intervention standardized mean difference (SMD) in VO_{2max} between the exercise and control group or the post-intervention weighted mean difference (WMD) in HbA_{1c} between the exercise and control groups. Correlations were weighted by the inverse of the variance of the dependant variable

Meta-analysis of the effect of structured exercise training on cardiorespiratory fitness in Type 2 diabetes mellitus

N. G. Boulé¹, G. P. Kenny¹, E. Haddad², G. A. Wells^{3,4}, R. J. Sigal^{1,3}

Diabetologia (2003) 46:1071–1081
DOI 10.1007/s00125-003-1160-2

-
- Her diyabetik bireyin metabolizması ve ihtiyaçları farklıdır
  - Bu nedenle uygulanması gereken egzersiz modelleri de yaşa, cinsiyete, vücut ağırlığına ve diyabetin komplikasyonlarına göre farklı olmalıdır
  - Özellikle fazla kilolu ve obez bireylerde hastalıklarına göre doğru reçetelendirilmiş olmalıdır
-

Diyabetik hastalarda egzersiz öncesi değerlendirme nasıl olmalıdır?

- Hastanın yaşına bakılmaksızın, kronik komplikasyonların araştırılır
  - BMI hesaplanır, obezite sınıflandırması yapılır
  - Glisemik kontrol açısından açlık kan şekeri ve hemoglobin A1C düzeyi bakılır
  - Kan basıncı takibi yapılır
  - Kardiyovasküler muayene yapılır
  - Nörolojik ve kas iskelet sistemi muayenesi
  - Ayak muayenesi
  - Fundoskopik göz muayenesi
-

Aşağıdaki gruplara dahil diyabetlilere efor testi yapılmalı

- 35 yaşından büyük bütün diyabetik hastalara
- 25 yaşından büyük ve 10 yıldan uzun süreli tip 2 diyabetik hastalara
- 15 yıldan uzun süreli tip 1 diyabeti olan kişilere
- Koroner arter hastalığı risk faktörleri bulunan diyabetlilerde
- Periferik damar hastalığı, mikrovasküler hastalığı veya otonom nöropatisi olan kişilerde

Örnek reçete 1

- ❑ Tip2 diabetik kadın hasta,
  - ❑ Mikrovasküler komplikasyon gelişmemiş,
  - ❑ OAD kullanıyor
  - ❑ İnsülin kullanmıyor
  - ❑ Eğitim düzeyi lise
  - ❑ BMI = 26
-

Egzersiz Reçetesi

- ***Egzersiz tipi:*** Postacı yürüyüşü
Direnç egzersizleri
- ***Süresi ve sıklığı:*** Günaşırı haftada
4 gün 60 dk
- ***Şiddeti:*** Spor sırasında 15 dk da bir
durup nabız sayılmalı (100-140/dk)
- Yürüyüşten gelince 15-20 dk ağırlık
kollar ve bacaklar çalıştırılmalı
- Yürüyüş yemekten bir saat sonra
yapılmalı

İnsülin kullananların Dikkat Etmesi Gerekenler

- Eğer bir iki saat içinde egzersiz planlıyorsa, kahvaltıdan önceki kısa etkili insülin dozunu %50'ye kadar azaltılabilir
  - Eğer öğleden sonra egzersiz planlıyorsa orta etkili insülinin sabah dozu azaltılabilir
  - Her antrenmandan önce kan şekeri ölçmeli
  - Koşu sırasında kesme şeker taşımalı
-

KORONER KALP HASTALIĞINDA EGZERSİZ REÇETELENĐİRİLMESİ

- Egzersizin tipi
    - Orta şiddette aerobik egzersiz
    - Hafif ağırlıklarla veya kendi vücut ağırlığı ile direnç egzersizleri
  - Egzersizin şiddeti
    - VO_2 max'ın %55'i düzeyinde
  - Kalbin iş yükünü birden artırarak daralmış kalp damarları nedeniyle MI geçirmesini önlemek ve tedavi etmek
  - Şiddetli aerobik egzersiz ve kan basıncını ve göğüs içi basıncı yükseltecek şiddetli direnç egzersizleri önerilmez
-

KORONER KALP HASTALIĞINDA EGZERSİZ REÇETELENDİRİLMESİ

- Egzersiz ısınma ve soğuma dönemlerini içermeli
- 5dk ısınma- esnetme
- 5- 10 dk soğuma (çok önemli kalp krizi riskinin en çok olduğu dönem)
- Yaralanmaları ve egzersiz sonrası ritm bozukluğu riskini azaltır
- KKH'da yeni başlayanlar için egzersiz seansı 5-10 dk ile başlanmalı
- Hedeflenen süre iki ayrı seans halinde de yapılabilir
- Egzersizin ilk seansları egzersiz uzmanı kontrolünde yapılmalı ve devamında yalnız

Vaka

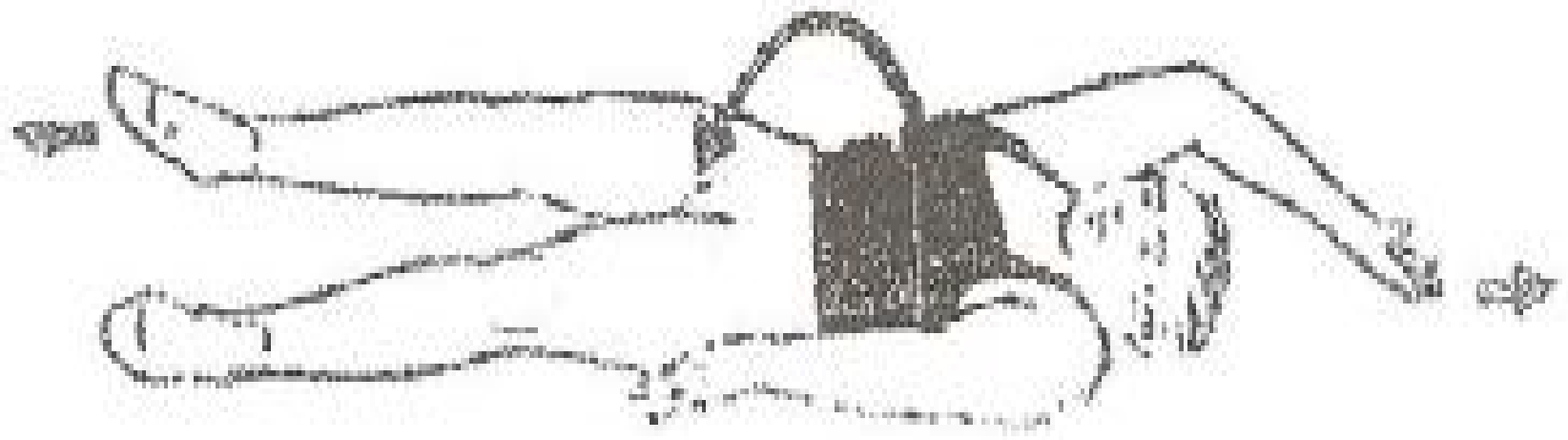

- Tip 2 diyabetik kadın hasta, 62 y
  - Mikrovasküler komplikasyon gelişmemiş,
  - KKH var
  - OAD kullanıyor.
  - Eğitim düzeyi lise.
  - BMI = 40 kg/m²
  - Düzenli egzersiz yapmıyor
-

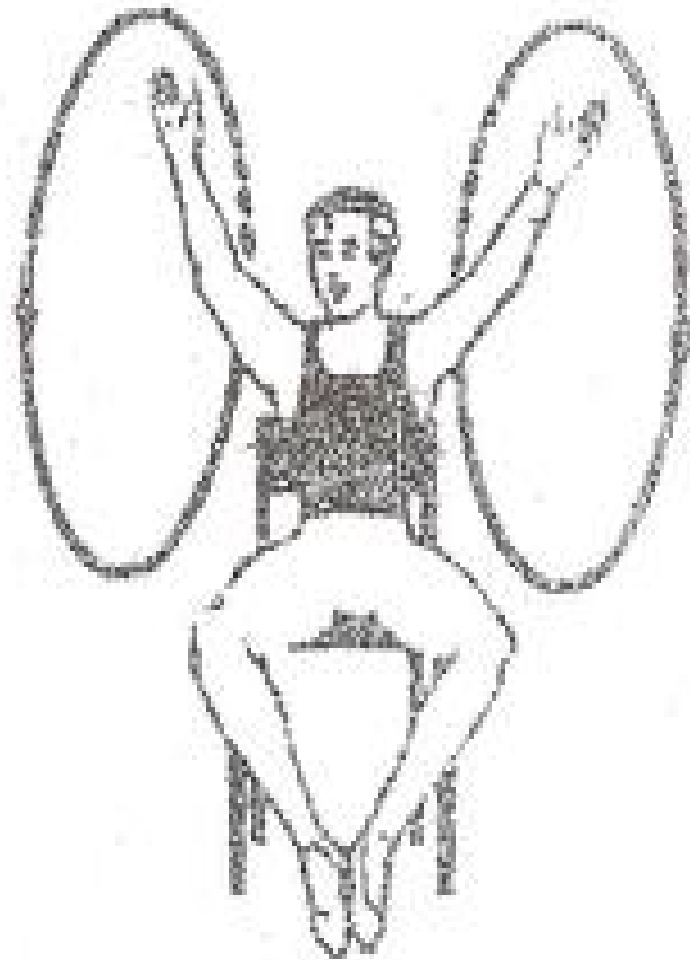
EGZERSİZ REÇETESİ

- ***Egzersiz tipi:*** Kondüsyon bisikletine binme
  - ***Egzersiz Süresi:*** Egzersize haftada üç kez 20 dk ile başlandı. Süre yavaş artırılarak bir kaç hafta sonra 5 gün, 35 dakikaya çıkarıldı
  - ***Egzersiz Şiddeti:*** V_{O_2max} 'ın %40-60 olacak şekilde başlatıldı. Level:2 RPM 60/dk
  - ***Egzersiz Volümü:*** 617 kkal/hafta harcayacak şekilde planlandı
-

Diyabetik Nefropatide Egzersiz Reçetelendirilmesi

- Kan basıncını yükselten **şiddetli aerobik egzersiz** ve **ağırlık antrenmaları** önerilmemeli
  - Orta şiddette aerobik egzersiz**
  - Ektobik yağlanma ve böbrek disfonksiyonu ilişkisi nedeniyle abdominal yağı azaltan büyük kas gruplarını içeren aerobik egzersizler önerilir
  - Kendi vücut ağırlığı ile kuvvet egzersizleri önerilir
  - Sıvı alımı
-

PERİFERİK NÖROPATİDE EGZERSİZ REÇETELENİRİLMESİ

- Kas-iskelet yaralanmalarına ve enfeksiyonlara karşı koruyucu rolü olan protektif duyuşal kayıp
  - Yaralanmaları en aza indirecek **ağırlık bindirmeyen aktiviteler önerilir**
  - **Ayakkabı seçimi ve ayakların değeriendirilmesi önemli**
  - Ayaklarını kontrol etmelerini önermeli ve yaralanmalarla ilgili verdikleri bilgileri çok iyi pekiştirmeli
-

Protektif duyuların azaldığı diyabetik

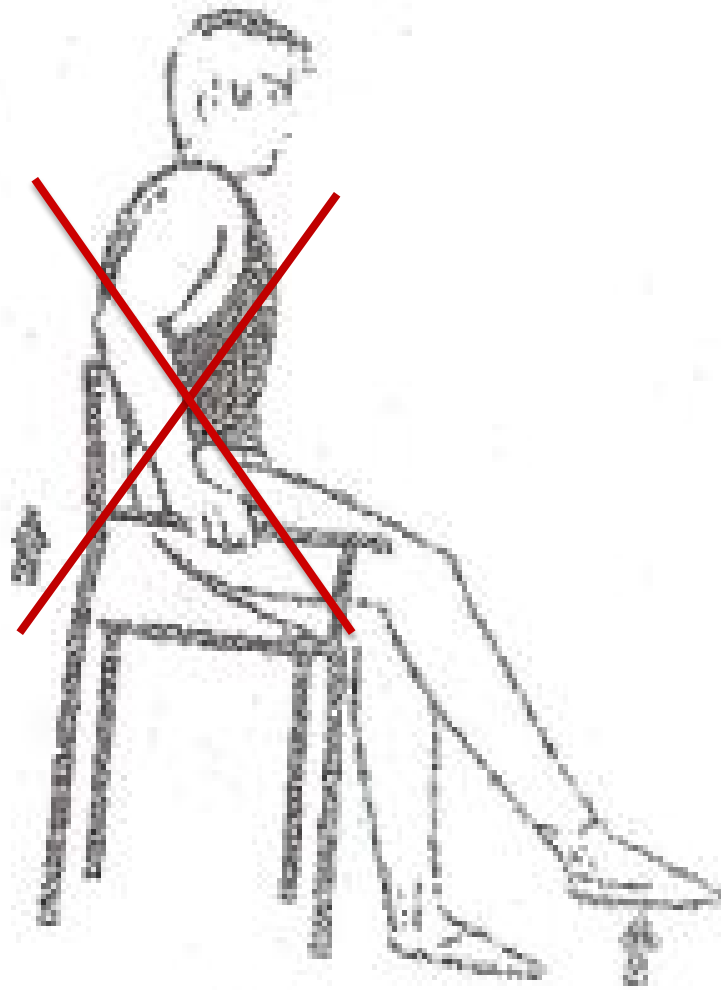
nöropatili hastalarda egzersiz (2004 ADA, Diabetes

Care, Vol: 27, S58-S62

Kontrendike olan egzersizler	Önerilen egzersizler
Koşu bandında yürüme veya koşma	Yüzme
Uzun yürüyüşler	Bisiklet
Jogging	Kürek çekmek
Step egzersizleri	Sandalye egzersizleri
Kol egzersizleri	Diğer yük bindirmeyen egzersizler

OTONOMİK NÖROPATİDE EGZERSİZ REÇETELENİRİLMESİ

- Kardiyovasküler otonomik nöropati diyabetli hastaları etkilediğinde;
  - Anormal kalp hızı
  - Anormal kan basıncı
  - Kan akımı değişikleri
  - Bu hastaların istirahat kalp hızı daha yüksek
  - Maksimal egzersiz kalp hızı daha düşüktür

Kahn JK et al, Decreased exercise heart rate and blood pressure response in diabetic subject with cardiac autonomic neuropathy. Diabetes care, 1986

OTONOMİK NÖROPATİDE EGZERSİZ REÇETELENİRİLMESİ

- Aktif soğuma, egzersiz sonrası hipotansiyon riskini azaltır
  - Bu hastalarda düşük şiddette egzersiz reçetelendirilmeli
  - Kalp hızı ve kan basıncında hafif değişikliklere neden olacak aktiviteler planlanmalı
  - Termoregölasyon bozulduğu için hastaların su kaybı çok iyi karşılanmalı
  - Çok soğuk ve çok sıcakta egzersiz önerilmemelidir
-

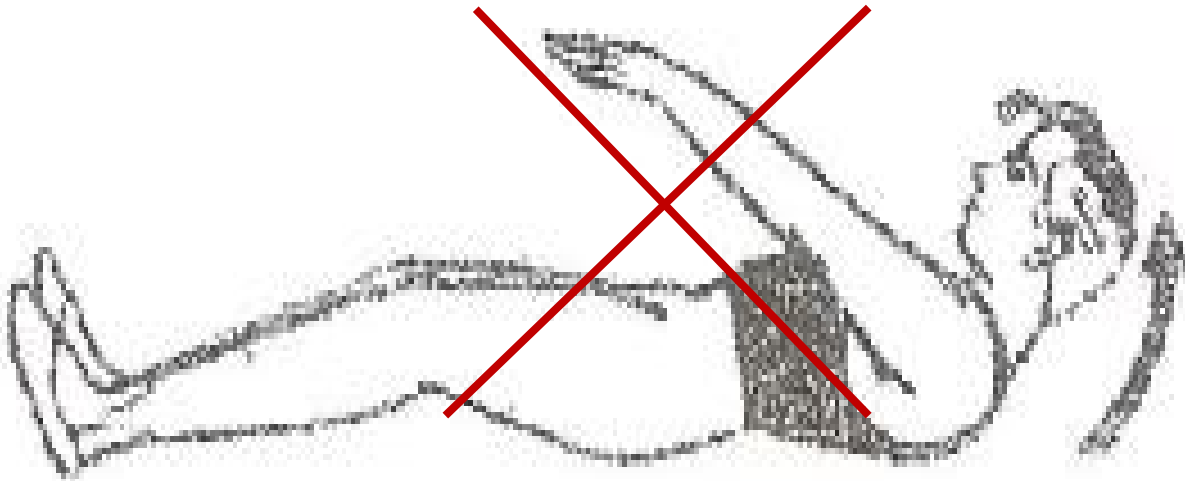
DİYABETİK RETİNOPATİDE EGZERSİZ REÇETELENDİRİLMESİ

- Retinal dekolman ve vitreus kanama riski nedeniyle sistolik kan basıncını yükseltmeyen
  - Sinir bozucu olmayan egzersizler önerilmeli
  - Proliferatif retinopati mevcutsa egzersiz fizyoloğu veya diğer egzersiz profesyoneli eşliğinde antrenman yapılmalı
-

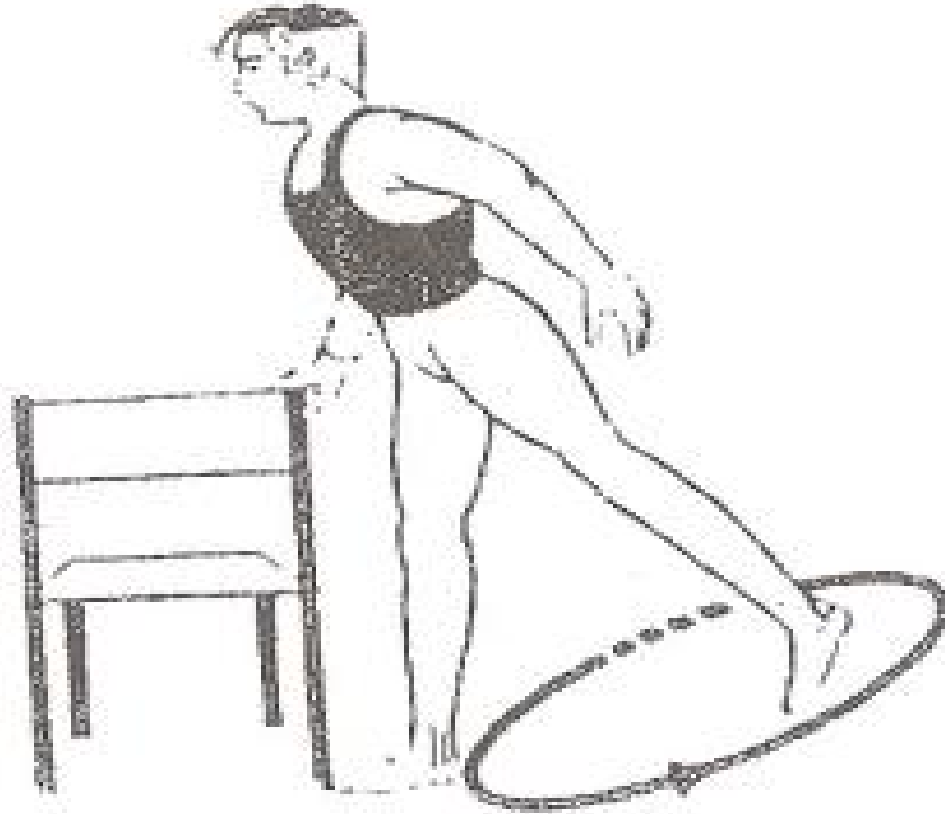
Diyabetik Retinopatide Egzersiz

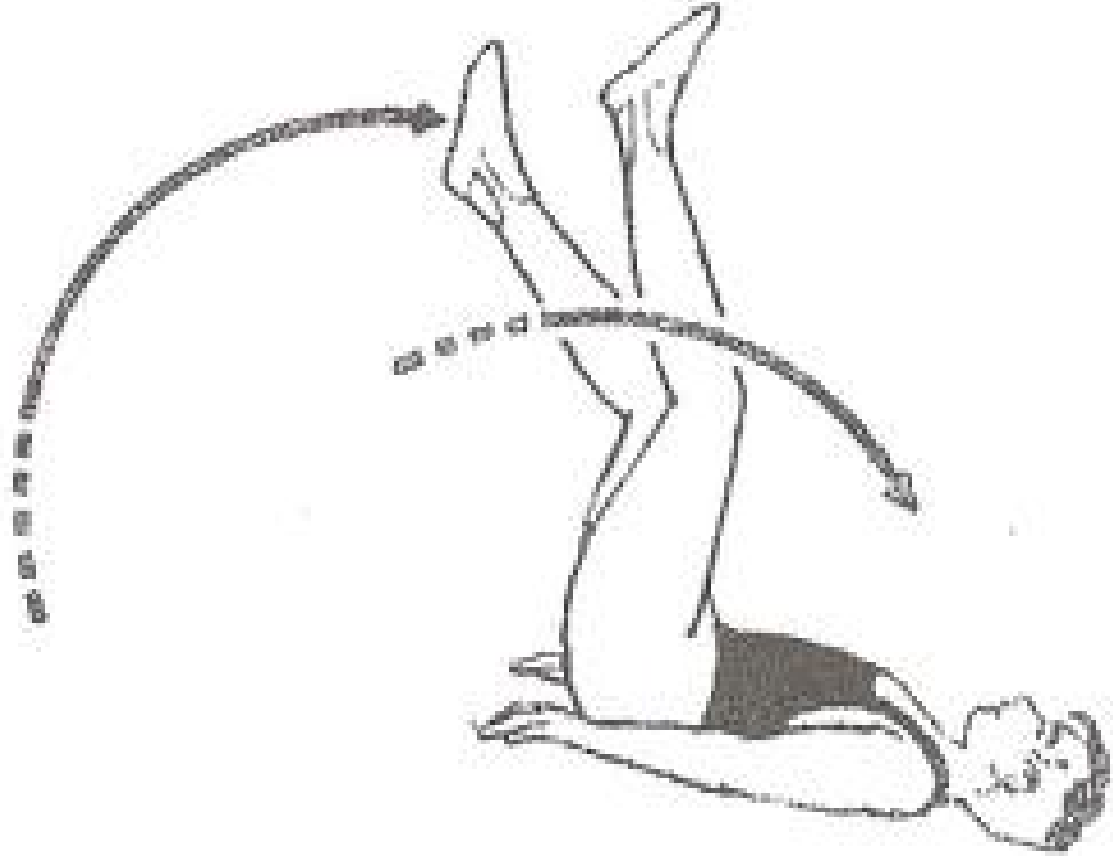

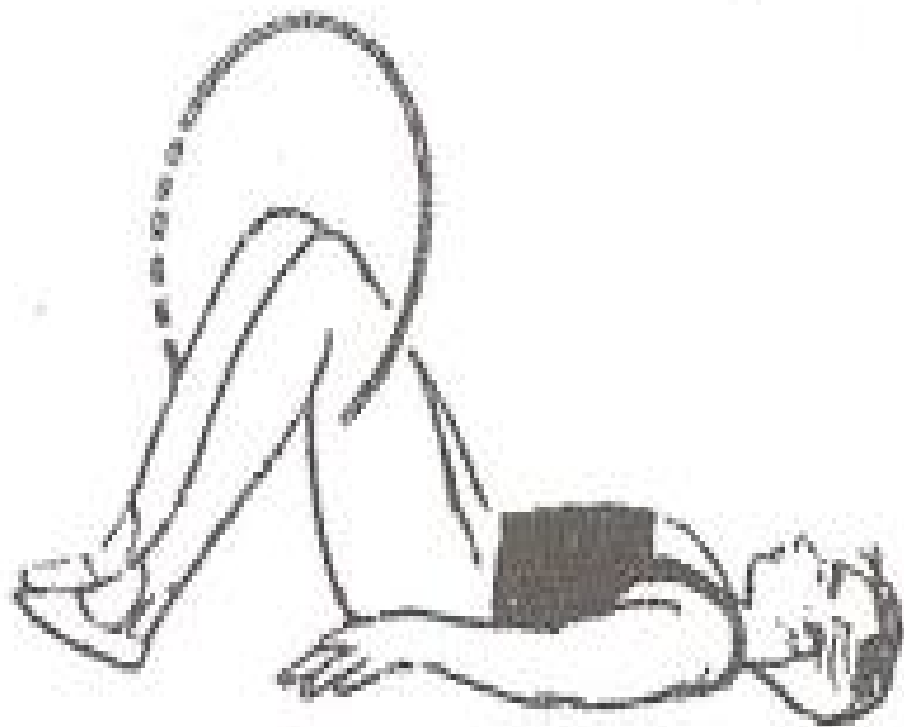
Diyabetik Retinopatide Egzersiz

Teşekkür ederim
